

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In quâ tractatur de Augustissimo Eucharistiæ Sacramento, ac Sacrificio
Missæ, ...

Bosco, Jean a

Lovanii, 1667

Concl. VI. Ad satisfaciendum præcepto Ecclesiæ requiritur intentio, saltem
virtualis, audiendi Missam, id est, offerendi Sacrificium cum Sacerdote eo
modo quo potest.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73377](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73377)

commoditatem ipsarum, ut inibi aliquibus diebus Officium cantent, posse visitare Altare, & Indulgentiam illud visitantibus concessam lucrari, cum inde Horis Canonicis satisfaciant, & Missam audire soleant: nam utrobique eadem præsentia moralis in Ecclesia requiritur & sufficit.

86.
Sententia
Portel.

Atque de hoc casu, id est, de lucracione Indulgentiæ tractat Portel supra, quem Diana citat à fortiori pro sua sententia; quod valde miror. Enimverò posset quispiam cogitare & mordicus sustinere ad lucracionem quarundam Indulgentiarum requiri physicum ingressum Ecclesiæ, estò ad auditionem Sacri sufficiat præsentia moralis. Siquidem in præcepto audiendi Missam nulla fit mentio ingressus Ecclesiæ; adeò ut plenissimè adimpleatur tametsi audiatur in platea, vel alio loco, juxta dicta Conclusionem præcedenti; porrò in forma concessionis Indulgentiarum expressè ponitur: *Si quis visitaverit talem vel talem Ecclesiam, & inibi oraverit* &c. Hæc autem non immeritò posset quis interpretari de physica præsentia, saltem posset dubitare de mente concedentis, quæ talis potuit esse; sicuti dubitavit Portel, allegans quod vidit in Ecclesia Portiunculæ Assisii, ubi conceditur Indulgentia intranti illam secundâ die Augusti.

Ad lucrandam Indulgentiam Portiunculæ requiritur physicus ingressus.

Hæc enim Ecclesia, inquit ille Auctor, cum parva sit quasi Sacellum, cum unam tantum portam haberet tempore Patris nostri Francisci, postea crescente populi multitudine pro ea lucrandâ altera porta in latere Sacelli aperta est, ut populus intraret, & statim exiret, ne ob defectum ingressus privaretur quis tali Indulgentiâ. Igitur argumentum deductum ab Indulgentia ad auditionem Missæ, liquet profectò non convincere.

87.
An sacramentaliter
contineat
sit moraliter
præstans?

Bonacina.

Fundamentum
sententiæ
affirmativæ.

Reginaldus,
Molfesius.

Major difficultas est, an moraliter sit præstans Missæ, & præcepto satisfaciat, qui, dum Missa celebratur, sacramentaliter confitetur? Sententiam affirmantem tamquam probabilem priùs docuerat Bonacina, tum quia hic dici potest Missam audire, cum interfit corporaliter, ut supponitur, & mentaliter, quatenus mentem applicat ad aliquid in honorem Dei; tum quia sicut Beneficiarius recitans Horas Canonicas tempore Missæ satisfacit præcepto divini Officii, & Missæ, ita qui tempore Missæ confitetur peccata sua, satisfacit præcepto Confessionis, & præcepto Missæ, cum attentio ad Confessionem non videatur obstare attentioni requisitæ ad Missam; tum quia sic usu receptum videtur in aliquibus Collegiis, in quibus viget probitas & disciplina. Hujus sententiæ est Reginaldus lib. 19. n. 14. in fine. Nec omnino dissentit Molfesius tract. 3. c. 17. nu. 45.

Hoc tamen limitabam, modò qui confitetur, habeat intentionem audiendi Missam, quâ intentione cum plurimi careant, nec credant

se Missæ præcepto satisfacere, sequitur plurimos non satisfacere præcepto Missæ, cui intersunt, dum peccata sua confitentur. Hæcenus Bonacina de Sacramento Eucharistiæ disp. 4. q. ultimâ punct. 11. n. 26.

Qui re attentius considerat (ut ibidem ait) sententiam suam mutavit, ductus hæc potissimum ratione, quia Ecclesia præcepit assistere Missæ per modum orationis; qui autem peccata sua confitetur, aut examen suæ conscientiæ facit tempore Missæ, non videtur assistere per modum orationis.

Unde ad primam rationem in contrarium Respondet, ad satisfaciendum præcepto Missæ, non sufficere assistentiam mentalem & corporalem; nisi fiat per modum orationis.

Ad secundam (inquit) negatur Consequentia: ratio disparitatis est; quia in primo casu adest assistentia per modum orationis, non verò in secundo.

Ad tertiam responderi potest; talem usum corrigendum esse, nisi aliter suadeat necessitas. Quamobrem adolescentes, quos in Collegiis novimus sua peccata tempore Missæ fateri, excusamus ob necessitatem communicandi tempore Missæ, vel propter intentionem audiendi eodem die aliud Missæ Sacrum, aut propter bonam fidem sibi persuadentes hoc licere. Hæc ille.

Ecce fundamenta utriusque sententiæ, de quibus antequam fero judicium, edissero; quâ intentione & attentione debeam assistere Sacrificio ex vi præcepti Ecclesiastici.

CONCLUSIO VI.

Ad satisfaciendum præcepto Ecclesiæ requiritur intentio, saltem virtualis, audiendi Missam, id est, offerendi Sacrificium cum Sacerdote eo modo quo potest.

Præcipitur namque actus humanus, ut Conclusionem præcedenti diximus, & talis qui sit cultus Dei, saltem externus, ut autem actio externa habeat rationem cultus, necessaria est intentio colendi; alioquin omnes genuflexiones & similes actus externi forent religiosi, tametsi fierent animo alterum iridendi, vel ex causa aliqua naturali, quod nullus Theologus dixerit.

Hinc confectarium est, haudquaquam satisfacere præcepto, qui sine animo offerendi cum Sacerdote ambulat, vel sedet tempore Missæ in Ecclesia expectans suum amicum.

Dico, *Sine animo offerendi*; quia posset expectare amicum, & simul habere animum suo modo

cum qua fiat incen- sio expe- ctandi ami- cum, immo intentio pravi finis.

90. Probatur primò.

modo sacrificandi; adeoque reverà præceptum adimplere: peque enim illa intentiones repugnant. Quin etiam compatiuntur sese mutuò intentio audiendi Missam, & intentio pravi finis, estò mortalis. Nam si Sacerdos possit celebrare ex fine mortaliter peccaminoso, & nihilominus satisfacere suæ obligationi, five naturali ex stipendio accepto, five positivæ ex præcepto Ecclesiæ, quanto magis solum assistens, quantumvis peccet contra aliud præceptum, v. g. castitatis? Sanè communis sententia est, tum divino, tum Ecclesiastico præcepto satisfieri per sacrilegam Communio- nem, quidquid aliqui contradicant. Vide dicta Disputatione præcedenti sect. 9. concl. 4.

Probatur secundò.

Breviter, quamvis finis legis, maximè Ecclesiasticæ, sit honestas virtutis, & salus animarum; tamen non nisi procuranda per opus externum, illi fini proportionatum; atque adeò solum opus externum ita proportionatum præcipit: jam autem opus ex fine, aut circumstantiâ extrinsecâ peccaminosum, ex se & objecto suo potest esse proportionatum ad talem finem.

91. Obiectio solvitur.

Deinde finis legis, præsertim extrinsecus, non cadit sub legem, quia solum id præcipitur, quod in lege exprimitur per modum imperii: porro lex humana non imperat fieri hoc propter illud, sed, ut fiat hoc. Quòd si aliquando finis legis exprimitur, non est per modum objecti, sed per modum rationis & motivi. Patet in jejuniò, cujus finis est vel honestas temperantiæ, vel satisfactio pro peccatis, vel maceratio corporis &c. certum autem est aliquem implere præceptum jejunii, quantumvis hoc non faciat propter illos fines.

92. Satisfacit qui ex metu audit Missam.

Licet ergo lex præcipiat actum bonum, seu qui bene potest fieri, non tamen præcipit omnes modos necessarios ut bene fiat: immo multi putant non posse præcipere intentionem finis extrinseci; quia sic præciperet actum merè internum.

Nec obstat, quòd lex constituat actum in certa specie virtutis; nam sensus non est, quòd lex præcipiat illam virtutis speciem esse per se intentam ab operante, verum quòd præcipiendo imponat obligationem, non tantum obedientiæ, sed etiam illius virtutis, in cujus materia præcipit, v. g. temperantiæ, justitiæ &c. adeò ut transgrediens præceptum peccet non solum contra obedientiam, sed etiam contra temperantiam, justitiam &c. Verbo ut absolvam; qui audit Missam ex malo fine, implet substantiam actus præcepti, & ideo satisfacit.

auditioni Missæ, jam illa non esset actio humana, nec vellet etiam implicite offerre illud Sacrificium. Ita Cardinalis de Lugo disp. 22, n. 23. & merito, quidquid in contrarium doceat Dicastillo disp. 5. n. 70. ubi sic ait:

Si tamen exterius non manifestatur illa interna voluntas non audiendi, aut non assistendi, etiam illam habeat, non obest quòd minus impleat. Quidquid reclamet Lugo n. 23. ubi etiam immeritò negat implere eum, qui manet in templo, ut expectet amicum dum fit Sacrum. Si enim exterius in utroque casu non ostenditur ea alienatio voluntatis ab actu, & actus ipse assistentiæ exterius fit, non potest Ecclesia aliud judicare aut præcipere, etiam si reverà non sit assistentia humana & oblatio Sacrificii.

Sicut enim implet præceptum confitendi, quatenus Ecclesiasticum est, qui sine dolore interno confitetur, etiam si reverà illa non sit Confessio sacramentalis; ita hic, qui exterius sine animo assistit Sacrificio, etiam si non sit in illo sensu humana assistentia, & vera oblatio Sacrificii. Hæc ille.

Idemque docet de illo, qui ligatis manibus & pedibus, cogeretur assistere Sacrificio. Qui proinde, etiam si postea eodem die possit assistere alteri, non tenetur; sicut qui jejunavit semel in hebdomada defectu cibi, alioquin non jejunaturus, non putò, inquit Dicastillo n. 71. illum teneri iterum in hebdomada jejunare, si haberet præceptum jejunandi unum diem, quem volet in hebdomada, id enim jam præstitit.

Interim non negat sententiam Lugonis esse probabilem, quamvis omnino verum existimet nu. 73. non frangere præceptum jejunii, qui ita coactè jejunat; sicut volens quantum in se est, percutere Clericum contra præceptum Ecclesiæ; si reverà non percutiat, quia per vim impeditur, non fregit præceptum.

Sed ut ab ultimo incipiamus, aliud est non frangere præceptum jejunii, aliud verò præceptum jejunii adimplere. Quis enim dixerit pueros & amentes satisfacere præcepto jejunii, si fortè abstineant à carnibus & secunda refectione? Et existimas magis voluntariè abstinere à carnibus, & secunda refectione, qui id facit coactus defectu cibi cum absoluta voluntate comedendi? Non video ego disparitatem; quoniam abstinentia illa nullatenus procedit à voluntate cum cognitione.

Unde non dubito, quin si haberet præceptum jejunandi unum diem, quem volet in hebdomada, iterum teneretur jejunare; quia verè non præstitit id, ad quod erat obligatus, puta, quia non jejunavit voluntariè.

Dices: qui sic coactè restitueret bona aliena; quia nimirum ipso resistente, Magistratus ea vero Domino redderet, non teneretur iterum restituere: ergo &c.

Respon-

nisi interius omni- no repu- ner. Lugo. Dicastillo.

An illa interna voluntas debeat exterius manifestari? Affirmat Dicastillo contra Lugonem.

& probatur à simili.

93. Idem docet de illo qui cogitur audire Missam.

94. Aliud est non frangere præceptum jejunii aliud adimplere.

95. Obiectio.

Solvitur. Respondeo Negando Consequentiam. Disparitas plana est, eò quòd materia præcepti in hoc casu sublata sit. Non enim restitui potest nisi alienum; porro alienum supponitur amplius non habere; quocirca tametsi vellet, non posset amplius restituere. Quis autem non videat, alium iterum posse jejunare? Neuter ergo implet præceptum, equidem unus excusatur ab iterata restitutione, quia impossibilis; alter verò tenetur rursus jejunare, quoniam potest, & nondum satisfecit præcepto.

96. An lex humana prohibeat internum propositum non faciendi actum præceptum?

Plus dico; uterque peccavit contra præceptum, non quidem actu exteriori, qui, secundum multos Theologos, solum materialiter malus est; sed efficaci affectu interiori, in quo tota malitia formalis, juxta illam sententiam, compleitur. Nisi dixeris, præcepta humana adeò abhorreere actum internum, ut etiam nequeant prohibere efficac propositum non faciendi actum præceptum; quod nimis absurdum est.

Nam qui præcipit aliquid, prohibet illud, quod est impossibilem impletioni præcepti, sicut est illud propositum. Deinde prohibita per legem humanam, v. g. comestione carni, constituitur hæc in ratione objecti mali; ac proinde eam desiderare in quantum prohibita, malum est, cum actus internus desumat malitiam ab opere externo tamquam objecto, &, si efficac sit, insuper ab illo tamquam ab effectu.

97. Objectio.

Dices; efficac propositum, v. g. comedendi in die jejunit, si adesset cibus, non est malum, quia prohibitum per legem humanam; sed quia contrarium legi naturali obedientiæ.

Responsio.

Respondeo, & quæro, si lex humana non prohiberet comestionem carni, num foret peccatum contra legem naturalem obedientiæ efficaciter velle illas comedere? Minimè inquis.

Quæro secundo; si Ecclesia sic diceret: *Nolo quòd aliquis comedat carnes, de proposito autem comedendi non curo*, numquid tale propositum esset contrarium legi naturali obedientiæ? Nequaquam. Ergo quòd de facto contrarium sit, provenit formaliter & immediatè ex ipsa lege humana, quæ censetur prohibere seu præcipere non solum actum externum, sed actum externum voluntarium; adeoque simul prohibere vel præcipere actum internum, sine quo non potest actus externus esse voluntarius.

Alioquin dicam, omnem obligationem legis humanæ, etiam ad actum externum, esse obligationem legis naturalis, vel præcepti divini; quoniam radicata in illo principio: *Obedite Præpositis vestris, & subiacete eis.* Heb. 13. v. 17.

Hebr. 13.

Et isto Rom. 13. v. 1. & 2. *Omnis anima potestatis sublimioribus subdita sit: non enim est*

Rom. 13.

potestas nisi à Deo, quæ autem sunt, à Deo ordinatæ sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Quod est tollere omnem potestatem legislativam humanam. Vel si nihilominus adhuc manet potestas respectu actus exterioris, quia formaliter & immediatè illa obligatio resultat ex lege humana; etiam manet potestas respectu propositi interni efficacis, sine quo actus externus non est humanus.

potestas nisi à Deo, quæ autem sunt, à Deo ordinatæ sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Quod est tollere omnem potestatem legislativam humanam. Vel si nihilominus adhuc manet potestas respectu actus exterioris, quia formaliter & immediatè illa obligatio resultat ex lege humana; etiam manet potestas respectu propositi interni efficacis, sine quo actus externus non est humanus.

Ex his patet quid sit dicendum de illo, qui habet quantum in se est efficac propositum internum percutiendi Clericum, etsi non percutiat, quia per vim impeditur: videlicet non magis implere illud præceptum Ecclesiæ, quam stultus qui vult percutere & impeditur, quin etiam peccare contra illud præceptum, non quidem actu exteriori (& ideo excusatur ab excommunicatione, quam aliàs incurreret) sed reverà actu interiori, in quo, ut dictum est, tota formalis malitia, secundum aliquam sententiam, compleitur.

Quæ cum ita sint, dico rursus cum Lugone, non satisfacere præcepto audiendi Missam, qui, quantum in se est, non vult audire Sacrum, etsi vel voluntariè, vel omnino coactè corpore sit præsens, & illam internam resistantiam nullo signo externo ostendat. Ratio principalis; quia talis non aliter audit Sacrum, quam puer, vel amens, aut ebrius, qui ita exteriori assiluit Sacrificio, ut omnes putent ipsum uti pleno & perfecto usu rationis.

Dices; disparitas est, quòd puer, vel amens nequidem corpore voluntariè sit præsens.

Sed contra: nonne qui ligatis manibus & pedibus cogitur, renitente omnino voluntate, manere in Ecclesia, voluntariè præsens est corpore? Et tamen ille satisfacit secundum Dicastillonem supra.

Quin imò illam voluntariam præsentiam non requiri, probatur eodem exemplo; nam secundum omnes ita ligatus satisfaceret, si ex necessitate faceret virtutem, id est, si videns se non posse exire, velit simul cum Sacerdote Sacrificium offerre, eo modo quo alii, qui voluntariè sunt præsentem.

Igitur Ecclesia non tantum præcipit corporealem præsentiam aude & præcisè secundum se consideratam; sed ut conjunctam actui interno, ratione cujus actus externus potest specialiter prodesse bono communi.

Rogas quis sit ille actus internus? Respondeo, voluntas concelebrandi saltem implicite, per quam exterior præsentia, quæ de se est indifferens, constituitur verus actus Religionis; ac proinde specialiter conducentis ad bonum tum privatum assistentis, tum commune ipsius Ecclesiæ.

Porro quòd Ecclesia possit hujusmodi actum inter-

internum præcipere, etsi neget Dicastillo cum nonnullis aliis, equidem communiter conceditur; & consequenter negatur satisfieri præcepto Ecclesie per Confessionem sacrilegam defectu doloris interni.

101. Hanc voluntatem posse Ecclesiam præcipere, probatur primò ex ratione, Sanè Ecclesiam posse hujusmodi actus præcipere; Probatur primò: quia non repugnat humano Legislatori esse concessam talem potestatem, & præterea congruum est de facto censi concessam; igitur ita existimare debemus. Antecedens probatur quoad priorem partem de possibili; tum quia si omnino ex natura rei implicaret, non posset utique potestas humana præcipere, ut actus exterior fieret voluntariè, cum illa sit conditio interna, nec per se possit satis exterius discerni: tum quia de facto Christus concessit Ecclesie jurisdictionem fori conscientia, quod merè internum est; ergo etiam potuisset concedere jurisdictionem fori externi ad actus internos, licèt non physicè, saltem moraliter connexos cum actibus externis.

Posterior Antecedentis pars, supposita priori, est satis clara; quis enim non videt talem potestatem multùm posse facere ad bonum commune? Quæ enim utilitas ex materiali auditione Sacri, ex materiali lectione Horarum &c.? Plurima autem ex formali, id est, ex illa, quæ fit cum intentione colendi Deum; siquidem pertinet ad communem sanctitatem Ecclesie, ad impetranda Ecclesie à Deo varia beneficia, ejusque iram à populo Christiano propulsiendam.

Similiter quæ utilitas in externa tantùm administratione Sacramentorum sine vera intentione conficiendi Sacramenta? Immo maximum damnum spirituale suscipientium; è contra verò maximum emolumentum provenit, si adfit vera interna intentio. Ergo si potuit concedi potestas præcipiendi illos actus internos, congruum est existimare esse de facto concessam: planè siquidem congruit, quòd Legislator habeat adæquatam potestatem in suo ordine requisitam pro boni communis defensione.

102. Probatur secundo variis exemplis. Secundò probatur hæc doctrina variis exemplis, in quibus videtur Ecclesia de facto uti hæc potestate & admodum utiliter pro bono communi. Atque in primis pœnam statuit in Monachum Benedictinum, qui sine licentia Superioris confert se ad Curiam Regiam intentione Monasterii vel Prælati damnum inferendi Clement. I. de statu Monach. §. Quia verò, ibi: Nos eorum in hac parte reprobis ausibus obviare volentes, hoc edicto perpetuo prohibemus, ne Monachi aut Regulares Canonici administrationem aliquam non habentes ad Curias Principum absque speciali Prælatorum suorum licentiâ se conferre presumant. Quòd si ut suis Prælati aut Monasterii damnnum aliquod inferant ad dictas Curias se conferre presumpserint, excommunicationis sententiam eos

incurrere volumus ipso facto. Quæ tamen intentio occulta est, internaque, cum possent alio sine ad Curiam pergere.

Deinde in Clement. I. de Hæreticis §. Verùm quia est grave, excommunicantur Inquisitores hæreticæ pravitatis, qui non fuerint Episcopi vel Superiores (nam his imponitur pœna suspensionis ab officio per triennium) si odii, gratiæ, vel amoris, lucri aut commodi temporalis obsequio, contra iustitiam, aut conscientiam suam omiserint contra quemquam procedere, ubi fuerit procedendum super huiusmodi pravitatè. Ubi similiter ille malus affectus est internus, nec satis manifestatur per omissionem procedendi; quia posset talis omisio ex negligentia procedere.

Scio aliquos dicere, illam excommunicationem minimè incurri, nisi pravus animus aut affectus aliquo signo exterius declaretur. Sed si dicere est probare, negare est reprobare. Dicunt ergo, sed non probant, nisi petendo principium; tota enim probatio est, quia Ecclesia non potest actus hujusmodi internos præcipere, de quo queritur. Et sanè nullum verbum in illis textibus inveniri potest, quod vel umbram ingerat signi alicujus externi.

Respondent alii; ibi non puniri pravam intentionem internam, sed actiones externas, quæ in se malæ & punibiles sunt, ut patet ex textu; quamquam eas Pontifex non puniat, nisi cum quodam favore & restrictione, scilicet, nisi talis prava intentio sit conjuncta.

Optima responsio! Nos enim non intendimus probare ex illis Clementinis, Ecclesiam de facto punire actum merè internum; sed actum internum, qui licèt physicè neutiquam conjunctus sit cum actu exteriori, equidem habet moralem aliquam connexionem, ob quam actus exterior specialiter obest bono communi. Sic etiam sæpè excommunicantur, qui aliquid scienter fecerint, non quòd puniatur scientia merè interna; sed quia actus externus de se punibilis, etsi ex ignorantia vincibili foret factus, non punitur nisi præsentè istâ conditione, ratione cujus specialiter obest bono communi.

Nùm fortè Adversarii responderent, etiam illam scientiam aliquo signo exterius debere declarari, ut talis excommunicatio incurratur? Non credo.

Accedat exemplum Ecclesie præcipientis, ut tali die Sacerdotes omnes legant Missam ad certam intentionem. Et eadem est ratio Prælati Regularis respectu subditorum.

Respondent Adversarii, Ecclesiam, neque Prælatum id posse præcipere, præcisè per potestatem jurisdictionis: nam sic præciperet actum merè internum; cum determinata intentio planè per accidens conjungatur Sacrificio exteriori. Nam quod ait Suarius de

O o o o Legibus

Secundum ex Clementina I. de Hæreticis.

103. Prima res sponso Adversariorum rejicitur.

Secundâ responsio.

Approbat. tut.

104. Aliud exemplum proponitur.

Responsio Adversariorum.

101. Hanc voluntatem posse Ecclesiam præcipere, probatur primò ex ratione,

102. Probatur secundo variis exemplis.

103. Prima res sponso Adversariorum rejicitur.

104. Aliud exemplum proponitur.

Legibus lib. 3. cap. 29. n. 10. applicationem Missæ esse necessariam ad completam oblationem Sacrificii, & ad conferendum alteri fructum ejus, solum verum est de applicatione Missæ sive implicitâ, sive explicitâ pro vivis & defunctis in universum. Alioquin si Sacerdos faceret Sacrum pro vivis & defunctis, & non determinaret pro hoc, vel illo specialiter, relinqueret aliquod complementum necessarium Sacrificii, atque adeo peccaret, quod nemo dixit.

Adde, quod oratio, jejunia, eleemosynæ ordinata sunt à Deo, ut ipsa offerantur pro vivis & defunctis, & præter meritum ea facientis, applicentur ad satisfaciendum, & impetrandum; & tamen nemo dicit, quod ad complementum eorum pertineat determinata applicatio pro hoc vel illo particulari. Ita Tamburinus de Sacrificio lib. 2. cap. 11. §. 9. num. 9.

Tamburinus

105.
Rejicitur.

Respondeo, Suarium non velle, quod applicatio pro hoc determinato sit complementum ex jure divino necessarium sub peccato; sed tantum quod sit aliquod complementum Sacrificii, ratione cujus specialiter potest prodesse bono communi, vel privato Ecclesiæ; illud autem videtur sufficere ut illa intentio, licet interna, indirectè tamen possit præcipi per potestatem jurisdictionis.

Et dato, quod Ecclesia numquam particularem aliquam intentionem præcipisset, non inde rectè inferitur: ergo non potest præcipere; cum non valeat Consequentia à negatione actus ad negationem potentie. Ideo autem communiter non præcipit; quia non occurrit necessitas boni communis.

Interim si casus contingeret, quod Deus revelaret Ecclesiæ, illam in multis locis brevi perituram, nisi Sacerdotes particulariter ad hanc vel illam intentionem celebraverint, vix dubito quin Pontifex præciperet Sacerdotibus celebrare ad illam intentionem; & Sacerdotes huic præcepto Pontificis quidni tenerentur obedire?

106.
Si aliunde est obligatio ad certam intentionem celebrandi, Superior potest eam præcipere.

Nota signanter dictum fuisse, *Per potestatem jurisdictionis*, quia si aliunde est obligatio ad certam intentionem, sive ex justitia naturali, sive ex voto, indubiè tenentur subditi Superiori præcipienti obedire, v. g. Religiosi Prælati Regulari, si votum solemne obedientiæ extendat se ad actus merè internos, sicuti potest se extendere.

Consimiliter, sicuti quilibet Sacerdos accipiens stipem pro applicanda Missa, Petro v. g. ex vi pacti pro eodem applicare tenetur; & sicuti qui vovit dicere Missam pro tali re, utique pro tali re dicere obligatur: sic Superior Religionis obligatus ex justitia titulo eleemosynarum, aut foundationis ad applicandas Missas, potest præcipere subditis suis, ut tales Missas applicent, & tunc proculdubio subditi tenentur,

quia Superior & subditi faciunt unum corpus Religionis, quæ Religio, ut supponimus, se ad illas Missas obligavit; & ex alio capite Religiosi statim atque professi sunt per vota solemnia in tali Religione, implicitè ad hujusmodi onera se obligarunt, & quotidie se obligant, quando Superior nomine Monasterii quotidiana acceptat stipendia.

Sola ergo difficultas est, an Superior possit præcipere certam intentionem præcipi per potestatem jurisdictionis sive legislativam; quod nostra sententia affirmat, quæ est magis communis, quamvis contraria non sit improbabilis.

Cæterum, quidquid sit de hac re, saltem videtur, quod Ecclesia possit præcipere, non tantum simulatum actum Sacrificii, sed verum, ad quem requiritur intentio sacrificandi sive consecrandi, quæ interna est, & exterius non satis potest discerni, cum omnes actiones exteriores possint fieri sine illa. Et eadem est ratio de præcepto Confessionis annuæ, quæ postulat internum dolorem de peccatis commissis, & propositum de cætero non peccandi.

Respondent Adversarii; satisfieri præcepto Ecclesiæ per sacrilegam Confessionem, ut supra vidimus ex Dicalillone, & idem dicerent de simulato Sacrificio; quamquam aliunde, qui simulat, peccat contra præceptum divinum, invalidè suscipiendo, aut conficiendo Sacramentum.

Sed contrà; Ecclesia præcipit ut annuè impleatur præceptum divinum Confessionis, ut colligitur ex Tridentino sess. 14. c. 5. in fine, ubi ait: *Neque enim per Lateranense Concilium Ecclesia statuit, ut Christi Fideles confiterentur, quod iure divino necessarium & insitutum esse intellexerat; sed ut præceptum Confessionis, utique divinum, saltem semel in anno impleatur.* Statuit igitur Ecclesia annuam Confessionem verè sacramentalem, qualis jure divino erat indeterminatè præcepta.

Confirmatur ex can. 8. ejusdem sessionis, sequentis tenoris: *Si quis dixerit Confessionem omnium peccatorum, qualem Ecclesia servat, esse impossibilem & traditionem humanam, à piis abolendam, aut ad eam non teneri omnes & singulos utriusque sexus Christi Fideles juxta magni Concilii Lateranensis constitutionem semel in anno &c. anathema sit.*

Respondent planè sic esse, & ideo non satisfieri præcepto Confessionis annuæ per sacrilegam Confessionem, in quantum est præceptum divinum; secùs in quantum est Ecclesiasticum. Neque enim, inquit, est præceptum merè Ecclesiasticum, quemadmodum præceptum auditiois Missæ, sed quædam determinatio præcepti divini.

Infero: ergo qui non implet præceptum divinum, non implet præceptum Ecclesiasticum. Probo Consequentiam, quia non facit rem deter-

Sect. fin. De Præcepto audiendi Missam. Concl. 6. 657

determinatam: ergo non implet determinationem Ecclesiæ; sicuti non implet præceptum purè Ecclesiasticum, qui non facit rem præceptam. Quæ enim disparitas?

Quia, inquis, Ecclesia non potest præcipere actum internum. Sed hoc est quod quaeritur. Deinde, arguit aliquis, si satisfacio præcepto Ecclesiæ exterius tantum confitendo, quare pecco id faciendo? Nam materia præcepti ad minus debet esse actus indifferens. An fortè quia invalidè suscipio Sacramentum? Non intendo suscipere, neque debeo præcisè ex vi præcepti divini; dicam ergo Confessario me tantum velle suscipere Sacramentum exterius, ut satisfaciam præcepto Ecclesiæ, & ideo nolle me habere absolutionem.

Numquid sic recedens à sede Confessionis satisfaci præcepto Ecclesiæ? Feci enim omnia exterius quæ alii verè pœnitentes solent facere. Quòd autem absolutionem non susceperim, quid indè? Non teneor suscipere, neque ex jure divino præcisè, ut patet; possum enim peccata mea manifestare Sacerdoti sine ordine ad absolutionem; neque ex jure Ecclesiastico, quia illud non potest me obligare ad actum internum, qui necessarius est, ut licitè suscipiam absolutionem, adeoque nec ad ipsam absolutionem externam; utpote peccaminosam sine tali actu interno.

Dices; Ecclesia non obligat ad externam tantum Confessionem & absolutionem, cum exclusione internæ dispositionis, sed præscindendo ab illa. Et quamvis ut sic non sit actus ex objecto suo bonus, equidem indifferens, & supponitur futurus bonus, si conjugatur actui interiori, ad quem obligat præceptum divinum. Hinc si alicui esset impossibilis physicè, vel moraliter debita interna dispositio, nullatenus ex præcepto Ecclesiæ obligaretur ad externam Confessionem.

Eandem responsonem adhibent Adversarii alteri exemplo communis sententiæ, quod desumitur ex cap. *Dolentes*. de Celebr. Miss. ubi in fine præcipitur Clericis in virtute obedientiæ ut divinum Officium nocturnum pariter & diurnum, quantum eis Deus dederit studiosè celebrent, pariter & devotè. Quod quidem communis sententia intelligit de interna devotione; non pauci autem de sola exteriori, honestà scilicet corporis compositione, causantes hoc ipso, quòd Ecclesia præcipit cultum externum, naturalem legem Veritatis, aut Religionis præcipere ut conjugatur cultus internus, ne committatur mendacium facti, aut ne Deus irreverenter colatur; & hoc sufficere putant, ut actus ab Ecclesia præceptus, reipsà debeat fieri religiosè, quamvis hoc non requirat præcisè in quantum ab Ecclesia præcipitur.

Sed contrà; nullum erit mendacium facti, nec cultus simulatus, quia talis actus non or-

dinatur ad decipiendum. Quòd si igitur Ecclesia solum præcipit, ut illud externum opus exhibeatur, nemo poterit ex eo decipi, existimando quòd qui illud facit, internam habeat devotionem (per quam intelligo voluntatem colendi Deum) si enim hæc non debet esse annexa ex præcepto Ecclesiæ; ex nullo alio fundamento debet esse annexa.

Quod probatur; quia nec ex natura rei potest enim quis legere verba Horarum, aut cantilare, ut ea memoriæ mandet, vel spiritualis recreationis gratiâ; nec etiam ex præcepto aliquo divino, quippe divina lex non præcipit ut Deus in die septies laudetur, imò nec ullo modo præcipit per se, ut Ecclesiastici orent.

Licet enim aliqua personæ Ecclesiasticæ ab Ecclesia stipendium accipiant, pro quo teneantur jure divino naturali justitiæ Ecclesiæ aliquid obsequium rependere, non tamen præcisè per officium orandi, sed possunt satisfacere per curam animarum, Sacramenta Fidelibus ministrando, serviendo in Sacrificii administratione, Verbi divini prædicatione, & similibus. Itaque ex jure divino Ecclesiasticæ personæ non tenentur amplius ad orandum, quàm alii Christiani; licet de congruo teneantur, & ideo Ecclesia hoc illis justè præceperit.

Dices; Ecclesia habet generaliter obligationem Deum colendi & adorandi vero cultu interno & externo, cui obligationi intendit satisfacere deputando præceptorè certos ministros, qui ipsius & totius populi nomine per officia à se instituta Deum certis temporibus colant. Deinde Ecclesia ex pacto cum Fundatoribus obligatur, ut procuret divina Officia fieri, secundum eorum intentionem, quæ sine dubio fuit, ut cum devotione internâ legerentur; illam autem per præceptum suum refundit in Ecclesiasticos, quoniam ipsi specialiter sunt deputati ex statu suo ad Deum colendum, & orandum pro populo, vel etiam quia ipsi fundationum fructus recipiunt, & non alii.

Si quam ergo habent obligationem recitandi Horas cum devotione interna, radicaliter oritur ex lege divina vel naturali, Ecclesiâ exequente & explicante illam obligationem per suam legem. Eo modo, quo Superior Regularis imponit obligationem subditis celebrandi ad hanc vel illam intentionem, ad quam Monasterium ex justitiâ obligatur.

Subtilis speculatio! Sed quæ non favet Adversariis nostris; qui contendunt Beneficiarios satisfacere suæ obligationi recitando Horas cum sola devotione externa; cujus contrarium sequitur ex illa speculatione, ut patet in simili adducto; nemo enim dixerit Sacerdotem celebrantem ad aliam intentionem, satisfacere suæ obligationi.

O o o o z Deinde

110.
Tertia responsio
Adversarii
rationum.

Cap. Dolentes
de Celebr.
Miss.

111.
Refellitur.

112.
Objectio.

113.
Solutio.

Deinde unde constat illa obligatio iustitiæ, orta ex voluntate Fundatorum? Estò siquidem intentio eorum fuerit, ut cum devotione interna Horæ Canonice persolverentur; non est verisimile voluisse Ecclesiam ad id ex iustitia obligare. Ut omittam infinitos Religiosos, & alios Sacerdotes sæculares, qui ad Horas obligantur, sine ullis Ecclesiasticis preventibus.

Quantum autem ad generalem obligationem Ecclesiæ, eodem modo dicam, illam impositam esse omnibus Fidelibus per præceptum audiendi Sacrum: non enim video ex quo capite Ecclesia amplius obligetur ad exhibendum Deo cultum orationis, quam ad exhibendum cultum Sacrificii; & licet hic magis propriè conveniat Sacerdotibus, equidem suo modo etiam cæteris Fidelibus.

114.
Præceptum
audiendi
Missam o-
riginaliter
est de iure
nature,

Unde putant multi, præceptum audiendi Missam ducere originem à jure naturæ. Nam apud omnes etiam Gentes servatum est, ut omnes qui ad aliquem populum, vel Rempublicam pertinent, aliquo modo & aliquibus diebus congregentur, & conveniant ad colendum Deum, eo ritu sacrificandi, quem unaquæque Respublica profitetur: nam sicut Sacrificium est communis & publicus cultus, qui nomine omnium offertur, ita etiam ratio ipsa postulat, ut omnes aliquando assistant, suumque consensum & cooperationem, quo modo possunt, præbeant.

2. consen-
taneum juri
divino.

Et eadem ratione præceptum audiendi Missam est valde consentaneum juri divino: voluit namque Deus ac præcepit, se coli in Ecclesia Christi hoc genere Sacrificii, juxta illud: *Hoc facite*: ergo valde consentaneum est huic præcepto, ut omnes Fideles obligentur ad colendum Deum aliquando hoc Sacrificio, unusquisque eo modo quo potest: ergo vel offerendo, vel saltem assistendo.

Si igitur dixeris, legem divinam præcepisse Ecclesiasticis orare cum interna devotione; Ecclesiam verò determinasse tempus, & modum: dicam pariter legem divinam præcepisse omnibus Fidelibus verum cultum Religionis, Ecclesiam autem determinasse tempus, & modum. Et habeo intentum, scilicet non satisfieri præcepto audiendi Sacrum per nudam corporalem assistentiam sine animo colendi Deum, sive ille animus requiratur ex præcepto Divino, sive Ecclesiastico.

115.
Tota obli-
gatio au-
diendi Sa-
crum cum
interna in-
tentione
oritur ex
voluntate
Ecclesiæ.

Cæterum ut ad primum propositum revertamur, planè existimo totam obligationem, quanta quanta est, oriri ex voluntate Ecclesiæ, suppositâ congruentiâ rei præceptæ. Neque apparet aliquid speciale, quod objici possit, nisi commune dictum: Ecclesiam non posse constituere legem, cujus transgressionem non potest punire; non potest autem punire affectum illum internum, cum eum non cognoscat.

Hæc inten-
tio frequen-
tè se exte-
riùs prodit,

Sed respondeo, illum actum internum, de quo procedit nostra sententia, esse talem, ut fre-

quenter ex circumstantiis possit colligi, quòd si aliquando non possit, per accidens esse in morali existimatione, quæ attendit id, quod ut plurimum contingit: nam sic etiam actus externi occulti non possunt cognosci, & tamen nemo dubitat, quin possint humanâ lege puniri, quia frequentius produnt se, ita ut possint cognosci.

Adde, quòd humanæ legis potestas debet magis colligi ex usu approbato, quam præcipue ex naturali ratione: nam sanè ex natura rei non implicat legem humanam etiam dirigere versari circa actus merè internos, v. g. amoris Dei &c. adeo ut omittentes possent puniri per legem, sicut puniuntur externi peccatores perfectè occulti per legem pœnalem; v. g. excommunicationis lætæ sententiæ, sive ipso facto incurrendæ, etsi nequeat delictum probari in foro externo & in foro fori.

Et dato, quòd non possent puniri ab hominibus penâ aliqua externâ, cur non sufficiat potestas punitiva Dei? Nonne communiter docetur Legislatorem, etiam supremum, propriis legibus obstringi quoad vim directivam, estò humanâ potestate non possit puniri? Jam autem usus obtinuit, ut quamvis lex humana de his actibus non disponat directè, disponat tamen, eo modo, quo diximus, indirectè, prout exemplis satis probatum est.

Nec audiendi sunt Adversarii, qui plenis buccis clamant: Ecclesia dicit se non habere istam potestatem. Et ubi quæso? Capite, inquit, *Tua nos*, 34. de Simonia ibi: *Licet autem taliter duximus respondendum, quia nobis datum est de manifestis tantummodo iudicare*. Et in Concilio Tridentino sess. 24. c. 1. de Refor. Matrim. ibi: *Cui malo cum ab Ecclesia, qua de occultis non iudicat, succurri non possit* Sec.

Sed aperte agitur ibi, id est, in Conc. Tridentino, de externis per accidens occultis; loquitur enim de adulteriis occultis, ut patet ex verbis immediatè præcedentibus: *Præsertim verò eorum, qui in statu damnationis permanent, dum priori uxore, cum qua clam contraxerunt, relicta, cum aliâ palam contrahunt, & cum ea in perpetuo adulterio (utique per accidens occulto) vivunt*.

Caput *Tua nos* majorem habet difficultatem; videtur quippe agere de per se occultis, sive de actibus merè internis; ut colligitur ex verbis immediatè subsequenter: *Si tamen is, qui talem donationem facit (loquitur de Clerico, qui aliqua de bonis suis offert Ecclesiæ, ut in Canonicum admittatur) eâ intentione ducatur (utique merè internâ) ut per temporalia bona, que offert, spiritualia valeat adipisci: & Clerici qui cum in fratrem admittunt, non essent enim, nisi commoda temporalia perciperent, admittari: sine dubio tam ille quam isti apud districtum iudicem (qui scrutator est cordium, & cognitor secretorum) culpabiles iudicantur*.
Cur

118. Solvitur secundo.

cap. 33 de Simonia.

Cur ergo non sunt audiendi Adversarii? Respondeo, quia Ecclesia tam ibi, quam alibi intelligenda venit de iudicio externo & foro fori, per sententiam scilicet ab homine, argumento cap. Sicut tuis 33. de Simonia ibi: *illos autem qui dederunt pecuniam, vel etiam receperunt, in tantum constati esse culpabiles, quod si excessus eorum esset Ecclesia manifestus (quæ non iudicat de occultis) pena essent canonica ferienda.*

Alioquin si Ecclesia nullo proflus modo iudicat de occultis, sibi ipsi manifestè contradicit, quando per sententiam excommunicationis iplo facto incurrendæ punit hæresim externam, quantumvis occultissimam, ut omnes admittunt. Similiter homicidium occultum penâ irregularitatis, & sic de aliis.

Quapropter libenter admittimus, legentem Horas suas Canonicas tantum materialiter sine intentione colendi Deum; sed recreationis ergo, exterius tamen reverenter & compositer, à foro externo Ecclesiæ minimè iudicari, aut externis penis urgeri, imò fortè nec ad restitutionem teneri; quia saltem coram Ecclesia opus & laborem subit, cui debetur stipendium (& eadem est ratio illius, qui exterius audit Missam) nihilominus putamus probabilissimum & hunc & illum in foro conscientie iudicari, convinci & condemnari peccasse mortaliter.

Ex his facile erit resolvere qualis attentio requiratur, & sufficiat ad debitam auditionem Missæ. Hæc est autem nostra resolutio;

CONCLUSIO VII.

Non impletur præceptum Ecclesiasticum audiendi Missam sine aliqua attentione interna.

119. Ad Missæ auditionem ne cessaria est attentio externa.

Quæ sit illa?

Attentio interna quid sit, & quomplex.

120. Quæ ex illis requiratur.

Attentionem externam esse necessariam omnes fatentur. Hæc autem consistit in negatione distractionis externæ, id est, alicuius negotii, vel occupationis externæ, quæ ex se nata est distrahere mentem ab auditione Missæ, id est, impedire attentionem internam; v. g. si quis in Missa depingere vellet, vel legere historias profanas aut quæstiones speculativas, consabulari, ludere, & similia. Attentio porro interna consistit in applicatione interna mentis ad Missam, quæ assignari solet triplex. Prima & infima, ad sonum verborum, & externos ritus. Secunda melior, ad significationem verborum & rituum. Tertia & optima, ad Deum, & ad res divinas.

Rogas, quæ ex istis sufficiat, & requiratur? Respondeo illa quæ sufficit & requiratur, ut sit & maneat voluntas consecrandi, sive colendi Deum per illam materialem assistentiam, id est, cognitio proportionis, sive ap-

itudinis illius materialis assistentiæ ad colendum Deum.

Sanè huiusmodi attentionem internam requiri, nemo potest negare, qui admittit necessitatem intentionis internæ: nihil enim volutum nisi cognitum; si ergo debeo velle Deum colere per illam assistentiam, etiam omnino necessarium est, me intelligere saltem implicitè & confusè illam assistentiam esse aptum medium ad Deum colendum.

Dico, *saltem implicitè*; quia sicuti sufficit voluntas implicita faciendi, quod Ecclesia intendit facere; sic itidem sufficit implicita cognitio, quæ cognosco rem illam tamquam bonam & honestam ab Ecclesia ad Dei cultum institutam.

An autem hæc attentio possit simul stare cum actuali distractione circa ea, quæ in Missa aguntur, eorumque significationem, & res divinas, pendet ex resolutione hujus quæstionis: an cum illa distractione possit stare voluntas audiendi Missam, sive offerendi Sacrificium cum Sacerdote.

121. An consistat cum distractione actuali

Et sanè si cum illa distractione possit stare sufficiens voluntas consecrandi, sive sacrificandi, quidni, dicit aliquis, etiam possit stare sufficiens voluntas consecrandi, sive celebrandi? Porro quis dubitat actualiter distractum validè posse consecrare? Nonne omnes docent ad valorem Sacramenti sufficere intentionem virtualem? Proinde & illa sufficiet, ut satisfiat præcepto audiendi Missam.

Transeat totum: Ergo sine omni attentione interna potest satisfieri huic præcepto; distinguo Consequentiam: sine omni attentione actuali sive reflexiva, Concedo totum; sine omni attentione etiam virtuali seu tenuissima, Nego Consequentiam.

Enimverò nihil volutum nisi cognitum; si ergo manet in homine actualiter distracto virtualis volitio, etiam ex consequenti manet virtualis cognitio. Et si virtualis volitio, ut aliqui volunt, est actus tenuissimus voluntatis, dico consequenter, etiam virtualem cognitionem esse tenuissimum actum intellectus. Vel si sufficit intentio virtualis, quamvis de facto nulla sit omnino voluntas circa rem, quæ agitur, etiam poterit sufficere virtualis attentio interna, quamvis de facto nihil circa Missam cogites, dummodò volueris attendere, & illa voluntas non sit interrupta per contrariam voluntatem.

Dices; stat intentio virtualis consecrandi Sacramentum cum voluntaria planè distractione: ergo etiam intentio virtualis audiendi Sacrum.

122. Objectio

Respondent aliqui Negando Consequentiam; quia, inquam, non præcipitur, ut formæ Sacramentorum pronuntientur per modum cultus Dei, sed solum ut pronuntientur illa verba; adeo ut etiam efficiant suum significatum,

Aliquorum solutio,

Oooo 3